

Tschertgar ina soluziun en chaussa rg ed idioms

La LR sa dat gronda fadia da pacifitgar ed avischnar

■ **(anr/gc) Pasch sociala e pasch linguistica: Quels dus «imperativs» èn sa tratgs sco in fil cotschen tras l'entira radunanza da delegadas e delegads da la Lia Rumantscha (LR) da sonda passada a Glion.** Quella è vegnida orientada extendidamain davart l'alfabetisaziun en rumansch grischun (rg) ed ils grevs problems e tensiuns ch'èn sa dads en quel connex pervia dal linguatg unificà ed ils idioms en scola. Ins è uss a la tschertga d'ina schliaziun per chattar ina enclegientscha cun omaduas partidas: rg ed idioms. Quai na vegn mintgacas betg ad esser simpel.

Sco quai ch'il parsura da la LR, *Vincent Augustin*, è s'exprimì en ses pled d'avertura, saja igl il duair fundamental e la veglia da l'uniun tetgala da promover linguatg e cultura rumantscha – e quai cun unir e na separar. La LR haja fixà 2002 co introducir uschè spert sco pussaivel e bainpreparà il rg en scola. Il cussegl grond ha sin quai decidì 2003 d'edir ils meds d'instrucziun be pli en la lingua unificada. La fixaziun dal rumantsch en scola haja da succeder tras las vischnancas en cooperaziun cun la regenza. La retschertga da l'Universitad da Friburg haja ussa mussà che alfabetisar en rg u en ils idioms sa fetschia senza differenzas significantas sin la cumpetenza linguistica dals scolars en leger e scriver. Sulet en il discurs sajan quels dals idioms oravant. Da definir en in plan saja igl era da sura tge ch'ins duaja u stoppia insumma cuntanscher cun il linguatg. Il parsura appellescha dentant instantamain da tralasar en connex cun la discussiun rg u idioms en scola tant dispitas sco aver-

Maisa da suprastanza cun da san. ils suprastants da la LR Jon Carl Tall, Luzia Plaz Sonder, Men Janett ed il secretari general Urs Cadruvi. Sin la foto mancà Erwin Vincenz ch'era perstgisà.

FOTO. M. CABALZAR

siuns e schizunt aggressiuns. – Il president ha anc allegà il project da fusiun Glion plus e constatà ch'èn questa chaussa, uschè lunsch ch'ella pertutgia il linguatg rumantsch sut l'aspect giuridic, saja la LR en contact cun ils responsabels.

Tenor il secretari da la LR, *Urs Cadruvi*, pretendia ina soluziun en chaussa rg en scola temp per madirar e surtut ina buna comunicaziun cun la basa. Skiz-

zads vegnan – en connex cun la nova lescha da scola en revisiun – models per l'instrucziun da linguatg (rg u idiom ed en ina tscherta «colliaziun») sin il stgalim superiur e primar. Quel concept sin dus pilasters saja tant sfida sco schanza. Mintgacas èsi il giavisch expressiv – exprimì er ord il ravugl da la radunanza – da chalar cun il svilup sfrenà e la virulenta cuntraversa: rumantsch grischun u

idioms en scola ed appellà a tuts Rumantschs e Rumantschas da far e vulair il meglier per la survivenza da noss linguatg insumma.

Preschientscha e salids

Da la radunanza han 80 personas fatg part – e dals 65 delegads eran 44 preschents. Cuss. gov. *Barbara Janom Steiner* ha purtà salids da la regenza e recu-

mandà da vegnir a frida cun problems e tensiuns che sa dettian tranter tradiziun e midadas. – En num da la citad da Glion salida ses parsura, *Rino Caduff*, preschentond insaquants aspects e fatgs impurtants dal center da la Surselva.

Divertì stupent cun lur intermezzos ha il cabaret da DaMa&Co (*David Flepp, Marcus Brunner e Conradin Klais*).

Meglras finanzas

Il quint da la LR per 2010 serra – tar entradas ed expensas da 3,5 milliuns – cun in gudogn da 5700 francs. Las mesiras da spargn prendidas sajan s'effectuadas positivamain. La LR è cun ses custs ed investiziuns en la nova tecnologia sin la dretga via. Il preventiv per 2012 preveda retgavs da 3,3 milliuns, expensas en l'import da 3,4 milliuns ed uschia in manco da 100 000 francs. – Tar la LR èn 20 persunas occupadas en 12 plazzas entiras.

Perspectivas

La finamira principala da la LR è – sco igl è vegnì constatà en connex cun la preschentsaziun dal program – da far politica activa a favur da lingua e cultura, s'engaschar per ina scola favuravla al rumantsch era cun offrir anc purschidas da furmaziun e perfecziunament e promover la cunvivenza tranter Rumantschs e tals d'auters linguatgs. Ils pledaders dals divers ressorts han skizzà tge ch'ins vul far concretamain tar: las activitads generalas, la linguistica applitgada, la furmaziun sco era concernent art e cultura. Igl è per saldo detg blier sin quels champs.